

Karel Kuča (ed.), Věra Kučová, Alena Salašová, Ivan Vorel, Martin Weber a kolektiv: Krajinné památkové zóny České republiky

Čtenáře zvyklého na velké výpravné publikace o české krajině z produkce ochrany přírody a krajiny (např. *Krajina v České republice* od F. Bárty s editory J. Němcem a F. Pojerem, Consult, Praha 2007) by recenzovaná kniha mohla oslovit hned na první pohled. Byla by velká škoda, kdyby ušla pozorností přírodovědců. Jde o velmi reprezentativní pohled na poněkud odlišnou složku kulturní krajiny, kterou naše ochrana přírody a krajiny vnímá, že existuje a trpí omezení vyplývající z mírně rozdílných přístupů k managementu společného zájmu – prostoru po staletí utvářeného lidskou činností, majícímu však přesto poměrně přírodní charakter a zahrnujícímu cenné přírodní fenomény. Jinými slovy, recenzovaná publikace se zabývá cennou kulturní krajinou, která se místy potkává s cennou krajinou přírodní, byvše společně utvářeny procesy přírodních sil i lidského lopotění po staletí. Kniha obsahuje výstižné popisy 24 krajinných památkových zón (KPZ) vyhlášených podle památkového zákona. Nutno zdůraznit, že KPZ mají poněkud odlišný statut než chráněná území podle zákona o ochraně přírody a krajiny, nicméně činnost v nich vykonávaná podléhá také odbornému dohledu Národního památkového ústavu a regulaci podle plánů péče. Zatímco územní ochrana přírody a krajiny pokrývá v současnosti již většinu cenných území, v případě krajinných památkových zón jich čeká na vyhlášení dalších několik desítek. Předloženou publikaci tedy musíme vnímat jako pootevřená vrátka (pro nás přírodovědce) do zcela nového úžasného světa kulturních souvislostí promítajících se do „zeleného a modrého“ prostoru lesů, vod a strání, který je zatím podchycen a probádán jen zčásti, větší díl na své znovobjevění ještě čeká (blíže viz Metodika identifikace komponovaných krajín, L. Kulišťáková a kol., Mendelova univerzita v Brně, 2014).

Po stručném vhledu do vymezení krajín v Evropské úmluvě o krajině následuje kapitola z pera Karla Kuči věnovaná interpretaci ochrany přírody a krajiny. Je vždy poučné si přečíst, jak je problematika nahlížena „zvenčí“, a ještě užitečnější si připomenout, že v rámci druhé pozemkové reformy v r. 1948 (tzv. scelovací zákon) byla ochrana památek, přírodních krás a krajinného rázu řešena společně. Také vzpomeňme, že památková péče a ochrana přírody byly v letech 1958–91 spojeny pod jednou střešou a dokonce vydávaly společný časopis *Památky a příroda*. Velmi přínosné je autorovo přiblížení územně analytických podkladů, které mimo jiné vymezují oblast a místo krajinného rázu a jeho charakteristiku (blíže viz *Zprávy památkové péče* 2014, 3: 193–202). Násle-

duje seznam národních parků, chráněných krajinných oblastí a přírodních parků a pěkná přehledná mapa, která zobrazuje velkoplošná chráněná území, přírodní parky, ptačí oblasti a evropsky významné lokality Natura 2000. Tato mapa je o to cennější, že ukazuje propojení navazujících kategorií chráněných území s krajinnými památkovými zónami (také pověstnou schizofrenii územních překryvů domácí a evropské „provenience“ – hranice totožných rezervací mají často odlišné vymezení, což se pak v praxi projevuje odlišným rozmístěním hraničních tabulí v terénu; a to v ní ještě chybějí biosférické rezervace UNESCO). Věra Kučová pak zpracovala legislativní ochranu kulturní krajiny z pohledu dalších zákonů a mezinárodních úmluv, které s krajinou souvisejí. Navazuje rozbor legislativní ochrany KPZ a jejich výčet.

Hlavní náplň knihy tvoří přehled všech vyhlášených krajinných památkových zón s jejich vymezením v reliéfové mapě, v mapě z lidaru (velmi přesný digitální model povrchu pořízený laserovým paprskem), popisem přírodních podmínek, historie území a proměn charakteru krajiny. Texty jsou doprovázeny historickými mapami a reprezentativními fotografiemi stavebních i přírodních památek, zeleně, struktur atd. Podrobně zpracovaný materiál pro vyhlášené a navrhované KPZ byl dosud k dispozici např. pro jižní Čechy (M. Pavlátová, M. Ehrlich a kol., *Zahrady a parky jižních Čech*, vydala Společnost pro zahradní a krajinařskou tvorbu, Praha 2004), a dále roztrošen v samostatných monografiích a dílčích článcích. O to vynikně význam recenzované publikace, která

je souhrnně předkládá. Historie a stavební architektura zde hrají hlavní roli, nicméně komponovaná zeleň vynikne minimálně v těch KPZ, které zahrnují kulturní krajiny s tradičním hospodařením. Z obrazové dokumentace kromě vynikajících fotografií K. Kuči a dalších spoluautorů zaujmou i letecké pohledy Martina Gojdy. Právě podívaná shůry na střechy sídel umožňuje pochopit soubodou potřebu regulace sídelního rozvoje a kvalitních urbanistických řešení (Slavkov u Brna versus Plasy či Náměšť nad Oslavou, ovšem pohledy z různých úhlů ukazují třeba i dvojí tvář Valtic nebo Lednice).

Zpracování jednotlivých KPZ odpovídá jejich regionálnímu významu a prostorovému rozsahu. Nepřekvapí proto, že podrobný text popisuje Lednicko-valtický areál, který lze považovat za vzorový i z hlediska doprovodných ilustrací. Menší areály jsou zde zachyceny netradičními pohledy, např. s využitím leteckých snímků. Blíží pozornost věnuji Novohradsku – území zahrnujícímu známé Terčino údolí (národní přírodní památku s naučnou stezkou), kde se skloubila parková kompozice s přírodními hodnotami údolí Stropnice. Krajinná kompozice pojímá i širší a vzdálenější místa, aleje a hráze Novohradských rybníků, bývalou oboru Kapinos, kterou protíná dosud patrný průsek, po Třeboňské aleji tvořící symbolickou severojižní osu spojující nový zámek s významnými církevními stavbami. Text se zabývá historickým osídlením a stavebním vývojem a podrobně popisuje formování krajinného plánu, jímž rod Buquoyů vtiskl tomuto území jedinečnou podobu. Zachytily ji dobové mapy (stabilní katastr, vojenské mapování), stejně jako vynikající a věrné obrazy A. G. Schulze. Tak si lze prohlédnout původní dispozice v okolí vodopádu, vyhlídka od Švýcarského domu zprostředkovává porovnávací stavu zarůstajících svahů pod starým hradem. Pro přírodovědce může být překvapivý rozsah zahradních úprav a výsadeb domácích i cizokrajných dřevin, který zčásti přetval do současnosti, byť mnoho exotických stromů již zřejmě dožilo nebo podleho času stejně jako některé romantické dřevěné stavby, budova Modrého domu poničená povodní v letech 1915 a 1936. Zachovalý krajinný ráz tak opět dostává konkrétní obsah a věcnou náplň, racionálně popsanou a zhodnocenou.

Jak z předchozího textu vyplývá, doporučuji knihu pozornosti čtenářů, prakticky jí nemám co vytknout. Snad až na jedinou věc, chybějící závěr nesoucí doporučení a poselství příští generaci ochranářů-krajinářů-památkářů (protože věřím, že tato společná profese bude v dohledné době ustavena). Kolegům památkářům bych chtěl poděkovat za umožnění vzniku této knihy a popřát zdárné pokračování ve vyhlásování krajinných památkových zón. To se již koncem roku 2015 podařilo a byla vyhlášena 25. KPZ Kladrubské Polabí zahrnující kromě hřebčína v Kladrubech a jeho okolí mimo jiné část Opatovického kanálu.

Národní památkový ústav, Praha 2015, 511 str. Neprodejná, bližší informace NPÚ Praha